UNIVERSITY OF AMSTERDAM

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Kinderen, seks en zelfbepaling

praten over pedofilie

Hekma, G.

DOI
10.5117/SOC2013.3.HEKM
Publication date
2013
Document Version
Final published version
Published in
Sociologie

License
CC BY-NC-ND

Link to publication

Citation for published version (APA):
Hekma, G. (2013). Kinderen, seks en zelfbepaling: praten over pedofilie. *Sociologie*, *9*(3/4), 277-295. https://doi.org/10.5117/SOC2013.3.HEKM

General rights
It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations
If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: https://uba.uva.nl/en/contact, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (https://dare.uva.nl)

Download date:12 9月 2026

Dit artikel van Boom Lemma Tijdschriften is gemaakt voor Universiteit van Amsterdam

Kinderen, seks en zelfbepaling

Praten over pedofilie

Gert Hekma

Na de hoogtijdagen van de seksuele revolutie heten kinderen weer onschuldig te zijn en stuiten hun seksuele gevoelens op ontkenning en verbod. Hoe is deze omslag van seksuele zelfbepaling van jongeren naar juist bescherming tegen seksuele wensen van henzelf of derden te begrijpen?

Dit artikel biedt een overzicht van de geschiedenis van pedofilie in Nederland sinds de jaren vijftig: van onbekend en onbemind via een zekere erkenning naar afkeuring. Ik wil de vraag beantwoorden waarom het onderwerp zo gedemoniseerd is geraakt en nu zoveel morele paniek oproept. Sinds de jaren vijftig is pedofilie een maatschappelijk thema geworden dat in de jaren zeventig op enige positieve aandacht mocht rekenen. Daarna is het steeds meer in het verdomhoekje geraakt. Nu is het vrijwel onmogelijk er begrip voor uit te spreken.[1] De vereniging Martijn (1982-2012) omschreef zichzelf als 'een platform voor discussie over pedofilie. Vereniging MARTIJN strijdt voor de sociale en maatschappelijke acceptatie van kinderen-ouderen relaties'. In juni 2012 verbood de Assense rechtbank de club, waarna het Leeuwardens gerechtshof dit in april 2013 weer ongedaan maakte. De zaak ligt nu bij de Hoge Raad. In het verleden richtten leden van Martijn een politieke partij op, Partij voor Naastenliefde, Vrijheid en Diversiteit (2006-2010), met een bredere agenda. Die 'pedopartij' zorgde voor de nodige commotie in de media, slaagde er nooit in aan enige verkiezing mee te doen en

1 Het gaat hier uitsluitend om Nederland. Andere landen zagen vergelijkbare ontwikkelingen, zoals Frankrijk en Duitsland. In de VS en Engeland ging het roer van begrip naar afkeer eerder en radicaler om. Een achtergrond van deze discussies wordt gevormd door de seksuele revolutie en haar naweeën. Daaraan wil ik een boek wijden waarvan dit artikel onderdeel zal zijn. Zie ook Hekma en Giami (2014); en daarin de artikelen van Peter Edelberg en David Paternotte.

Dit artikel van Boom Lemma Tijdschriften is gemaakt voor Universiteit van Amsterdam

ontbond zichzelf weer. In dit artikel ligt de nadruk op homoseksuele pedofilie omdat publieke discussies vooral daarover gaan.[2]

COC en Enclave

Tot de jaren zestig maakte men nauwelijks onderscheid tussen homoseksualiteit en pedofilie – allebei abject: zonde, misdrijf en ziekte ineen. Het idee was dat homoseksualiteit ontstond door verleiding. Homomannen zouden zich niet voortplanten en jongens aantrekken om hun rangen aan te vullen. In 1911 hadden de christelijke partijen er een strafwetsartikel 248*bis* doorgedrukt dat seksuele handelingen van een meerderjarige met een minderjarige van hetzelfde geslacht strafbaar stelde. De leeftijdsgrens voor homoseksuele contacten lag voortaan op 21, voor heteroseksuele op 16 jaar – en die laatste was pas in 1886 ingevoerd. Voor 1886 bestond er geen leeftijdsgrens in de wet, in de jurisprudentie lag die op 12 jaar. Artikel 248*bis* was in 1971 met het verbod op overspel het eerste slachtoffer van de opschoning van de wet na de seksuele revolutie (Hekma en Van der Meer 2011). Met een leeftijdsgrens van 21 jaar was veel van wat we nu homoseksualiteit noemen, indertijd juridisch gezien een soort pedofilie, een verschil dat zelden werd gemaakt.
Vanaf de jaren vijftig creëerden dokters en homo's zelf een onderscheid tussen homoseksualiteit en pedofilie. Psycholoog Frits Bernard (1920-2006) en jurist en PvdA-senator Edward Brongersma (1911-1998) begonnen zich rond 1960 sterk te maken voor pedofilie en raakten verwijderd van het COC, waarin ze actief waren. Ze creëerden hun eigen organisaties zoals uitgeverij Enclave (vanaf 1960; tevens gespreksgroep, vooral van Bernard) en begonnen over jongensliefde te schrijven onder de pseudoniemen van respectievelijk Victor Servatius en O. Brunoz – overi-

2 Pedofilie is afgeleid uit het Grieks en betekent letterlijk liefde voor knapen. Pederastie was het Griekse woord. Wetenschappers maken nu een onderscheid tussen efebofilie (liefde voor knapen in hun puberteit tussen 10-12 en 16-18) en pedofilie (daarvoor). Pedofilie is een voorkeur en pedoseksualiteit seksueel gedrag. Dat laatste kan penetratie zijn maar ook betasten van genitaliën. Er zijn veel gradaties in pedofilie en ook niet-pedofielen hebben pedoseksuele contacten. Voor vrouwen met deze voorkeur gebruikt men dezelfde woorden. Bij pedofilie lijken mannen en homo's nu sterk oververtegenwoordigd te zijn. Pedofiele hetero's bevredigen waarschijnlijk vaak hun voorkeur via incest – in de familie. Volgens de grote Nederlandse enquête over seksuele gezondheid van Rutgers-NISSO uit 2006 heeft 3% van de mannen en 0% van de vrouwen deze voorkeur – met 0,7% van de mannen die praktiseert. Gezien de afkeer van pedofilie en terminologische problemen zijn deze cijfers weinig betrouwbaar. Pedofilie komt ook onder vrouwen voor (Sax en Deckwitz 1992). Het gebeurde in het verleden door vrouwen met heterojongens – dat werd eerder als 'seksuele inwijding' dan als pedofilie gezien. In de leeftijden zit de nodige rek. In Europese wetten liggen seksuele leeftijdsgrenzen ergens tussen 13 en 16 jaar (Spanje en Nederland, Graupner 1999: 49-50). Intussen verschuift de puberteit: meisjes en jongens zijn in de twintigste eeuw anderhalf jaar eerder seksueel rijp geworden: van rond de 14 naar 12 jaar (Vliet 1990). Biologische volwassenheid betekent geen juridische volwassenheid. Seksueel rijpe jongeren moeten jaren wachten vanaf het moment dat ze fysiek klaar zijn voor seks tot ze het mogen doen van de wetgever. Toch begint bijna de helft van de Nederlandse jongeren ermee voor hun zestiende. Adolescenten die seksuele interesses ontwikkelen, richten die zowel op leeftijdgenoten als op ouderen. Conceptuele problemen zijn dat de meeste Nederlanders geen verschil maken tussen pedofilie en efebofilie of tussen liefde en seks en pedofilie als een mannenzaak zien.

Dit artikel van Boom Lemma Tijdschriften is gemaakt voor Universiteit van Amsterdam

gens gebruikten veel COC-bestuurders toen een schuilnaam. Van Servatius verschenen bij Enclave in dat eerste jaar een brochure *Ephebophilie en wetenschap* en de romans *Vervolgde minderheid* en *Costa Brava*. In 1962 kwam de roman *De jeugd van Judas* van de linkse schrijver Jef Last uit en in 1964 *De legende van Magelang* van Cor Huisman (Geraci 1990).[3]

Brunoz publiceerde bij de COC-uitgeverij *Pedofilie* (1960) en Enclave verzorgde in 1964 een Franse editie. Zijn belangrijkste argument was dat jongens met de puberteit seks konden en wilden hebben en het deden met zichzelf, elkaar en derden. Met volwassenen was het meestal eerder leerzaam en plezierig dan schadelijk. Het COC plande in 1960 een conferentie over pedofilie en homofilie maar daar kwam het niet van. Pedofielen wierpen een smet op de respectabiliteit van homo's. Eind jaren vijftig begon er een discussie in het COC die voorlopig eindigde toen Bernard en Brongersma als redacteuren van het verenigingsblad *Vriendschap* aan de kant werden geschoven. De verwijdering kwam van twee kanten. Het COC begon in de strijd tegen artikel 248*bis* en voor acceptatie steeds meer de normaliteit van de homoseksueel te benadrukken: geen pedofiel, geen leerman, geen travestiet en de lesbienne geen butch (niet mannelijk). Van hun kant beklemtoonden pedofielen dat hun voorkeur sterk verschilde van de homoseksuele met hun keuze voor jongens die nog geen mannen waren en veel van meisjes weg hadden. Pedofilie leek meer op hetero- dan op homoseksualiteit, een heel andere tactiek om begrip te krijgen (Brongersma 1960: 10). De homobeweging voerde de strijd tegen 248*bis* steeds meer in naam van de jonge homo of lesbo die nog geen 21 jaar was en geen toegang kreeg tot homobars en minder voor pedofielen (Sandfort 1987). Het waren overigens eerder jongeren van de *Federatie Studenten Werkgroepen Homoseksualiteit* dan COC'ers die de straat op gingen om gelijke rechten te eisen. Zij realiseerden zich nauwelijks dat de belangrijkste slachtoffers van 248*bis* mannen waren die het met jongens deden (Swiebel 2011). Die mannen konden op hun 21ste verjaardag worden gearresteerd voor een relatie met een jongere die 20 was.

De strijd tegen 248*bis* was succesvol en in 1971 verdween het artikel uit de strafwet. Het COC bleef op de normaliteit van de homo hameren maar onder druk van radicalere groepen als de Rooie Flikkers en de Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming (NVSH), die het opnamen voor travestie, SM en pedofilie, veranderde het standpunt opnieuw. Ook in de International (Lesbian and) Gay Association (IGA, later ILGA), waarin het COC een voortrekkersrol speelde, ging een heftig debat woeden over pedofilie. In 1980 besloot het COC dat het probleem niet zozeer in de pedofilie lag maar in vooroordelen van ouders en vervolging door de politie. Na de afschaffing van 248*bis* ontstond een nieuwe discussie over seksuele kinderrechten en lagere leeftijdsgrenzen (Sandfort 1987).

3 Er bestaat in Nederland een belangrijke literaire traditie rond pedofilie met Jan Hanlo, de Vlaming Astère Michel Dhondt, Kees Verheul, Rudi van Dantzig, Gerard van Emmerik, Alex Verburg, Ted van Lieshout.

Dit artikel van Boom Lemma Tijdschriften is gemaakt voor Universiteit van Amsterdam

NVSH en de hoogtijdagen van de pedofiele beweging

Het debat over pedofilie begon buiten COC en Enclave aandacht te trekken. In een boek geredigeerd door Willem Rietman, *De kinderverleider*, stonden bijdragen van forensisch psychiater M. Zeegers en vier politiemensen en interviews met 'kinderlokkers [...] mensen die hunkeren naar precies dezelfde liefde die wij allemaal zo nodig hebben [...] inclusief de genitale uitdrukking' (1970: 16). De artikelen toonden veel begrip voor de pedofiel. Zeegers beklemtoonde dat kinderen vaak de verleiders waren en dat de ontucht dikwijls voortkwam uit spelletjes, stoeien, kattenkwaad. Hij meende: '*In heel veel gevallen wordt de schade voor het kind vooral veroorzaakt door verkeerde reacties van de omgeving na het delict*' (ibid.: 43, cursief in origineel).

Het debat over pedofilie verplaatste zich rond 1970 van COC naar NVSH. Genoemde Zeegers had al eens een boek voor de NVSH geschreven, *Ontucht in Nederland* (1967). Daarin ging het om een humane benadering van seksuele delinquenten en begrip voor de context waarin ze tot hun daad waren gekomen alsook de beperkingen van het strafrecht op dit gebied. Hij schreef ontucht met minderjarigen eerder toe aan zwakken van geest, bejaarden die niks om handen hadden en mannen die door moeilijke gezinsomstandigheden tot deze daad kwamen. Ze hadden weinig weet van seksualiteit vanwege taboes. Vaak dacht men aan homoseksuelen, maar die vergrepen zich zelden aan minderjarigen en pedofielen vormden een kleine minderheid. Soms speelde verleiding door het 'slachtoffer' een rol.

De NVSH kromp na haar hoogtijdagen eind jaren zestig zeer snel qua ledenaantal en kende juist een toeloop van seksuele minderheden. In het begin van het debat stond de pedofiel centraal nadat Willem Duys in zijn populaire televisieprogramma *Voor de vuist weg* op 7 mei 1971 een vrouw had geïnterviewd over de verkrachting van haar vierjarige dochter. Duys reageerde met de opmerking dat hij de verkrachter met eigen handen had doodgeslagen als zijn kind zoiets was overkomen. Veel Nederlanders reageerden opgetogen op deze verklaring van eigenrichting, maar bij de NVSH fronste men de wenkbrauwen over de haattaal die het publiek over pedofielen uitstortte. Het leidde tot een eerste publicatie *Sex met kinderen* (Bernard et al. 1972). Daarin stonden bijdragen van Bernard en Brongersma, NRC-journalist Peter van Eeten en psychiater Wijnand Sengers die de stoot had gegeven tot depathologisering van homoseksualiteit met zijn boek *Gewoon hetzelfde?* (1968) en proefschrift *Homoseksualiteit als klacht* (1969). Sengers bekende in zijn artikel de maatschappelijke en wetenschappelijke vooroordelen van zijn tijd als zoete koek geslikt te hebben, maar door de veranderingen in seksuele opvattingen was hij er anders naar gaan kijken. Hij stelde eenzelfde weg voor als bij homo-emancipatie: voorlichting, zelfacceptatie en -organisatie, onderzoek naar kinderlijke seksbeleving en 'ontucht met een kind' tot een klachtdelict maken (1972: 29). Bernard had een oproep in het NVSH-maandblad *Sextant* geplaatst om verhalen van veronderstelde slachtoffers te vernemen. Voor de tien gevallen die hij beschreef gold deze omschrijving evenwel geenszins. Het waren meest jongens die seks met een oudere man hadden gehad en volop van de relatie hadden genoten, altijd seksueel en vaak ook intellectueel in termen van een opvoeding die ze thuis niet kregen. Soms hadden ze mede zelf het initiatief geno-

Dit artikel van Boom Lemma Tijdschriften is gemaakt voor Universiteit van Amsterdam

men zoals een vrouw die een opwindend verhaal vertelde van haar seks met een 'oom' in diens volkstuin. Van Eeten merkte op dat de afschaffing van 248*bis* werd gemotiveerd door het belang voor jongeren 'bij een vroegtijdige vrijheid om te experimenteren en seksuele ervaringen op te doen', maar waarom lag de grens bij 16 jaar? Kinderen mochten seksuele gevoelens hebben maar het uiten ervan bleef verboden (1972: 96-97). Het boek eindigde met vijf interviews van pedofielen, vier met een voorkeur voor jongens.

In 1971 ontstond een werkgroep pedofilie in de NVSH die in 1973 officiële status kreeg – naast soortgelijke clubs voor transseksuelen en travestieten, sadomasochisten en exhibitionisten. Op de eerste internationale conferentie van de groep in 1972 voerde Bernard (1974) een enquête uit onder vijftig pedofiele mannen. Bij deze groep activisten verbaasde het misschien niet dat de helft was veroordeeld wegens ontucht met minderjarigen. Op twee biseksuelen na waren ze allemaal in jongens geïnteresseerd, vooral die in de vroege puberteit (9-15 jaar). De seks bestond meestal uit wederzijdse masturbatie en aanzienlijk minder vaak uit penetratie zoals anale of coïtale seks. Negentig procent van de respondenten had geen wens om van seksuele voorkeur te veranderen. Een hoogtepunt bereikte de werkgroep met een congres in maart 1977 te Amsterdam. Naast de voorzitter van de NVSH, een socioloog, een criminoloog en Brongersma sprak daar een begripvolle hoofdinspecteur van de Rotterdamse zedenpolitie en actief PSP-lid Bouwe Kalma (Zwerus 1977). Hier gold eerder de politie als boosdoener dan de pedofiel en aanwezige politiefunctionarissen bevestigden dit. In hun kring bestond een groot gebrek aan kennis, wat voorlichting noodzakelijk maakte (door *Provo* leefde het idee dat agenten beter sociaal werker met zuurtjes en pleisters dan boeman konden zijn; preventie was beter dan bestraffing). In het slotwoord citeerde de congresvoorzitter een brief van een 14-jarige jongen die een relatie onderhield met een man van 23. Het was een reactie op het standpunt van forensisch psychiater en ministerieel adviseur S. van der Kwast die betoogd had dat prepubers hun seksuele behoefte ruimschoots met leeftijdgenoten konden voldoen. De jongen:

> 'Ik vrij veel liever met volwassenen dan met jongens van mijn eigen leeftijd, met mijn vriend dan. Ik heb een hele fijne relatie met mijn vriend John. Ik zou het vreselijk vinden als wij geen contact meer mochten hebben met elkaar, door die stomme wet. Ik zou het fijn vinden als u niet meer van die onzin zou schrijven, maar meehelpt om de wet te veranderen. Ik vind het niet alleen fijn om met hem te vrijen, maar ook om bij hem te zijn zonder dat er sex aan te pas komt en overal over te praten. Jullie volwassenen maken de problemen, wij niet. Mijn ouders weten er niets van af en hoeven er ook niets van af te weten' (Zwerus 1977: 109).

In hetzelfde jaar verscheen bij de NVSH een bundel geredigeerd door Füss en Goslinga, *... en me vriendje houdt van mij: 23 verhalen uit het leven gegrepen* (1977). Ook hier eerst een oproep in de *Sextant* waarop veel en vooral positieve reacties kwamen. Het waren verhalen van jongeren met elkaar, soms incestueus, van jongeren met oudere mannen en eenmaal van een meisje met haar lerares, meestal recent gebeurd en andere uit een ver verleden. Een enkele schrijver keek met

Dit artikel van Boom Lemma Tijdschriften is gemaakt voor Universiteit van Amsterdam

wrok terug op de gebeurtenissen maar de meeste van deze *Sextant*-lezers hadden er goede of zelfs voortreffelijke herinneringen aan. Veel hing af van de reactie van partner en omgeving: als er bij hen sprake was van een negatieve houding, maakte dat de ervaring onprettig. Dat oordeel lieten de redacteuren overigens geheel over aan de lezer.

NCGV en pedofilie

Sengers was sinds 1973 voorzitter van een commissie van het invloedrijke Nationaal Centrum voor de Geestelijke Volksgezondheid (NCGV) die het rapport *Pedofilie en samenleving* (1976) uitbracht. Het vraagstuk van pedofiele contacten lag volgens de commissie vooral in de sociale context en de ernstigste problemen ontstonden door inmenging van de politie – een bekend argument in die jaren. De ggz moest zich erop bezinnen hoe ze aan integratie van pedofilie kon bijdragen. Verder bracht de commissie dezelfde argumenten naar voren als rond homoseksualiteit. Pedofilie was geen ziekte en zo voelden pedofielen het ook niet, genezing was onmogelijk behalve misschien begeleiding bij het afzien van het leggen van seksuele contacten. Bovendien kostte een therapie veel geld en leverde niks op in termen van genezing. Depathologisering en decriminalisering hadden de voorkeur. Nederland geloofde nog in zelfbeschikkingsrecht voor jongeren. Er bestond ook een sterke kritiek op huwelijk en gezin die in de tijd van de seksuele revolutie gezien werden als traditionele en seksonvriendelijke instituties, voor feministes een brandhaard van vrouwen- en voor homo's en lesbo's van homo-onderdrukking – reden waarom het COC tot in de jaren negentig weinig zag in het 'homohuwelijk'.

De boodschap van de commissie zette het lid Rouweler-Wuts uiteen in *Pedofielen, in contact of conflict met de samenleving?* (1976). Het boek was bedoeld om vooroordelen over pedofielen te ontzenuwen en voorlichting te geven aan hulpverleners, ouders en opvoeders. In het voorwoord sprak socioloog Cees Straver met instemming over een moderne opvoeding die kinderen van jongs af vertrouwd maakte met 'het naakte lichaam, met erecties, met het seksuele spel'. Dit onderzoek over pedofielen was een klein begin dat zou moeten leiden tot een dieper gravende studie 'onder welke condities affectieve en seksuele relaties met volwassenen het kind in zijn ontwikkeling stimuleren, dan wel diens afhankelijkheid bevorderen'.

Op 28 oktober 1978 interviewde Koos Postema in *Een groot uur u*, een populair en taboedoorbrekend praatprogramma van de VARA, Brongersma, radiodominee Alje Klamer en NVSH-medewerkster Hannie Boidin. Brongersma vertelde hoe mooi pedofiele contacten konden zijn voor beide partijen, Klamer kon zich helemaal inleven in de pedofiel en Boidin benadrukte dat kinderen seksuele gevoelens hadden die ouders meestal ontkenden (*Andere Tijden*, 19 maart 2011). Rond 1980 waren de hoogtijdagen voor pedofilie maar het tij keerde spoedig.

Dit artikel van Boom Lemma Tijdschriften is gemaakt voor Universiteit van Amsterdam

Hervorming van het strafrecht?

De commissie-Melai (1980), die zich bezighield met herziening van de zedenwetten, trok zich weinig van de kritiek aan en wilde veel bij hetzelfde houden, ook de leeftijdsgrens van 16 jaar. Het eindrapport betekende een keerpunt in de discussie. In de eerste plaats valt het op dat in een tijd dat juristerij vooral een mannenzaak was, de meeste leden van de commissie vrouw (7 op 12) waren onder wie feministische (criminologe Dessaur, beter bekend als de schrijfster Andreas Burnier, en Jeanne Doomen, die over verkrachting schreef). Kinderen mochten seksuele gevoelens hebben maar er was geen reden dat volwassenen erop ingingen, die bovendien van hun overwicht gebruik konden maken. Als bijlage was een protest opgenomen tegen deze leeftijdsbepaling van de Coornhert Liga, de NVSH, het Humanistisch Verbond en radiopastor Klamer. Hun argumenten waren dat het artikel geen verschil maakte tussen gewenste en ongewenste contacten, dat strafbaarstelling ongewenste gevolgen voor het kind kon hebben zoals bij politieverhoren en dat het artikel willekeurig toegepast zou worden. De sectie kinder- en jeugdpsychiatrie van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie keerde zich tegen deze brief omdat die meer het belang van de pedofiel dan van het kind leek te dienen en dat van ouders die tegen zulke contacten waren, negeerde. Daarop zette genoemde coalitie haar argumenten kracht bij door uitbreiding van de ondertekenaars met psychiaters (Trimbos, Zeegers, Dijkhuis, Van Emde Boas, Sengers, Van Ree), psychologen (Snijders, Everaerd, Van Naerssen), de subfaculteit opvoeding van de UvA, filosofen (Delfgauw, L. Nauta, Van Dooren), juristen en criminologen (Jongman, Van Weringh, Hulsman, Leuw), maatschappelijke organisaties (Rutgersstichting, abortuskliniek MR'70, Protestantse Stichting voor Verantwoorde Gezinsvorming, Man-Vrouw-Maatschapij, COC), politieke organisaties (PvdA, PSP, PPR, DS'70, D'66, JOVD, SJ, Politiek Jongerencontact) en ook ouders. Het was een ruime doorsnee van links-liberaal Nederland.
In de bundel van het Nederlands Gesprek Centrum (NGC), *Zedelijkheidswetgeving in de branding* (1983), waaraan intellectuelen uit alle zuilen meededen, klonk eenzelfde geluid van seksuele vrijheid en zelfbepaling door. Hier waren geen vrouwen bij betrokken. Die waren wel gezocht, maar niet gevonden hetgeen bevreemding wekt na de vele vrouwen in de regeringscommissie. Het was een reactie op het rapport Melai. Een humanist keerde zich tegen het begrip zedelijkheid want alle wetgeving betrof zedelijke kwesties. Twee jezuïeten pleitten eveneens tegen speciale wetten want ze vonden het onjuist het seksuele apart te zetten. Het latere PvdA-kamerlid H.J. Roethof was tegen overheidsbetutteling met zulke wetgeving. De katholieke hoofdofficier van justitie in ruste J.J. Abspoel (1983) vond het een onbewezen vooronderstelling dat seksuele contacten voor jongeren onder de 16 jaar in het algemeen schadelijk zouden zijn. Ook verwierp hij het argument dat kinderen op dit terrein geen inzicht hadden. Dat hadden ze vaak wel en bovendien zouden zo geredeneerd seksuele handelingen aan veel volwassenen verboden moeten worden. Hij vond het onnodig dat ouders een rol in de procesgang speelden. Jongeren boven de 12 jaar verdienden zelf medezeggenschap in zulke gewichtige zaken die hen betroffen. Een andere auteur hield een krachtig betoog voor seksuele vrijheid – wetgeving moest niet uitgaan van morele oordelen maar

Dit artikel van Boom Lemma Tijdschriften is gemaakt voor Universiteit van Amsterdam

van het vrijheidsbeginsel. Er was geen reden seksuele variaties te verbieden tenzij ze schadelijk waren of de vrijheid van de ander aantastten. In een vrije samenleving diende er ruimte te bestaan voor minderheden. De VU-hoogleraar godsdienstsociologie G. Dekker betoogde dat in een pluriforme samenleving zedenwetgeving hooguit pragmatisch kon zijn. CDA-kamerlid G.C. van Dam was tegen betutteling door de overheid maar wilde respect voor de 'gave van met de liefde verbonden seksualiteit', een van de weinige meer conventionele opvattingen in de bundel. De conclusies waren dat eerder de zedelijkheid dan het recht het primaat had op seksueel terrein, dat de voorgestelde pragmatische benadering betekende dat 'je op het gebied van sexualiteit niet strafrechtelijk moet verbieden, want dat helpt toch niet' (Nederlands Gesprek Centrum 1983). Als punten waarop verschil van mening bestond signaleerde de NGC-commissie (de auteurs van deze bundel) de vragen of een seksuele moraal het strafrecht kon bepalen, of bevolkingsgroepen hun leven konden inrichten naar eigen inzicht en ten slotte hoe aan de bezwaren van vrouwen tegen pornografie recht te doen. In de voorgestelde wetstekst – daar kwam het wel toe ondanks kritiek op het principe van een zedenwet – was de grootste aanpassing vergeleken met de voorstellen van de commissie-Melai een verlaging van de leeftijdsgrens van 16 naar 12 jaar. De straf voor verkrachting werd gehalveerd.

Kinderen slachtoffers?

Een belangrijke vraag was hoe het met de veronderstelde slachtoffers zat. Rond 1980 verkeerde Nederland nog in de schaduw van de seksuele revolutie, waarin men zich scherp had afgezet tegen de antiseksuele houding van kerk en staat maar ook van wetenschappen zoals psychiatrie. Kinderen die het object waren van pedofielen werden eerder gezien als slachtoffers van een puriteinse opvoeding dan van het seksuele contact, net als pedofielen zelf dat vaak zouden zijn. Ouders werden de zwartepieten van de seks. De bijdrage van jongeren was niet alleen passief maar ze droegen zelf actief bij aan de seks: niet zelden namen zij het initiatief. Monique Möller, moeder en lerares, schreef daar *Pedofiele relaties* (1983) over. De titel geeft aan dat het niet over eenmalige seksuele contacten ging. De meeste pedofielen waren geen monsters die kinderen misbruikten maar meestal waren de relaties gelijkwaardig. Misschien nam de volwassene iets vaker het initiatief en had hij door ervaring meer overwicht, kinderen waren zeker geen passieve partners en hadden machtsmiddelen die ze daadwerkelijk inzetten zoals wegblijven of een beroep op de strafwet doen. Ze waren niet afhankelijk van de pedofiel zoals dat wel het geval was met ouders – legaal, economisch, fysiek en emotioneel. Bij de seks kwam penetratie weinig voor. Openhartig kunnen spreken over seksualiteit was juist een voordeel – dat deden scholen en ouders vrijwel nooit. Sommige kinderen kenden een vrije opvoeding en wisten wat ze deden – en dat gebeurde soms met volle instemming van de ouders, soms bij prepubers. In het boek gaven opvoeders en kinderen zeer positieve oordelen over pedofiele contacten. De auteur citeerde een criminoloog over de vriend met wie hij in zijn jeugd een relatie had: 'zonder die man was ik naar de bliksem gegaan' (Möller 1983: 12).

Dit artikel van Boom Lemma Tijdschriften is gemaakt voor Universiteit van Amsterdam

Pedofilie was overigens geen panacee voor alle problemen van kinderen, want er ging wel eens iets mis. Maar dat gebeurde ook in relaties met ouders en ze wees op de 120 kinderen die jaarlijks in Nederland stierven vanwege mishandeling in het gezin (tegenwoordig houdt men het op twaalf per jaar). Soms hadden pedofiele relaties negatieve gevolgen zoals jaloezie tussen ouders en minnaar en ook zij noemde de schade die ontstond door politieverhoren. Haar boek bood een nuancering van de mythen die over pedofilie in Nederland bestonden: jongens werden er geen homo van; van penetratie was meestal geen sprake; het was lang niet altijd schadelijk; de pedofiel was geen onbekende, was niet enkel lustgericht en niet psychisch gestoord.
Möller baseerde haar onderzoek voor een belangrijk deel op onderzoeken van Theo Sandfort naar seksuele contacten van kinderen met volwassenen. Hij schreef daar zijn scriptie, verschillende artikelen en boeken over. In zijn proefschrift *Het belang van de ervaring* (1988) kwam hij tot de conclusie dat vrijwillige seksuele contacten van jongeren voor het zestiende jaar met ouderen in de regel een positief effect op het latere seksuele leven hadden – het waren echt leerervaringen die leidden tot tevredenheid. Deze jongeren hadden minder angst voor en meer zin in seks. Het omgekeerde gold voor onvrijwillig contact. Jongeren die dat hadden meegemaakt, kregen psychische klachten en seksuele problemen. Voor het onderzoek waren 283 jongeren geïnterviewd.

Ommekeer

De studie van Sandfort kwam terwijl het klimaat aan het kenteren was. Zoals in de bundel van het NGC was geconstateerd – het geluid van vrouwen was te weinig gehoord. En die vrouwen lieten zich horen. In de jaren tachtig kwam het thema seksueel geweld op de politieke agenda. VVD-staatssecretaris Annelien Kappeyne van de Coppello publiceerde in 1983 de *Voorlopige nota met betrekking tot het beleid ter bestrijding van sexueel geweld tegen vrouwen en meisjes*. Psycholoog Nel Draijer (1988) en anderen gingen onderzoek doen. Zij richtte zich op seksueel misbruik van meisjes binnen de familie en constateerde dat het veel voorkwam – een zesde van Draijers respondentes was er slachtoffer van – en dat het negatieve gevolgen voor het psychisch welbevinden had; een conclusie die Han Israëls (2001) later bestreed.
Was hier vader-dochter-incest het belangrijkste thema, al spoedig werd het de vreemdeling die pedoseksueel was. Oude Pekela was in 1987 het eerste grote schandaal dat morele paniek veroorzaakte over pedofilie. Daar zou een zestigtal kinderen seksueel misbruikt zijn door als clown verklede mannen die hen tussen de middag ontvoerden naar boerderijen waar porno-opnames werden gemaakt. Wekenlang was het groot nieuws, waarbij de partijen scherp tegenover elkaar stonden. Huisartsenechtpaar De Jong en psychiater en D66-senator Gerrit Mik steunden de dorpelingen die heilig geloofden in feiten die maar niet boven tafel kwamen. Ze verweten politie en justitie niet genoeg te doen. Een kritische geschiedenis biedt het boek *Zedenangst* (1989) van Benjamin Rossen wiens begeleider Marten Brouwer van een massahysterie sprak zoals bij heksenjachten (zie

Dit artikel van Boom Lemma Tijdschriften is gemaakt voor Universiteit van Amsterdam

Kleijwegt 2011 voor een andere appreciatie). In zijn film *Oude Tongen* (1994) stak Gerardjan Rijnders de draak met alle ophef. Zulke verwijten zagen de bewoners van het dorp als arrogantie van westerlingen en daarmee was het snel afgelopen.
Er kwamen steeds meer zaken – de ene keer serieus, de andere keer verzonnen zoals Oude Pekela, de Bolderkar in Schiedam in 1988, de affaire Lancée in 1996 of kelders onder een school bij Emmererfscheidenveen waar de kinderen collectief misbruikt zouden zijn. Er werd geen bewijs van misbruik en geen kelder gevonden (*NRC* 13-7-2000). Vanaf 1984 kwam er druk uit de VS om harder op te treden tegen kinderporno en pedofilie. Dat werd eerst nog afgedaan als kwalijk Amerikaans puritanisme (de conservatieve Reagan-jaren waren in 1981 begonnen) maar spoedig waren er Nederlandse specialisten zoals agenten van de zedenpolitie Annet Speelberg en Jaap Hoek, VU-hoogleraar familierecht Jaap Doek en hoogleraar klinische psychologie Wim Wolters uit Utrecht die de Amerikaanse pleidooien krachtig ondersteunden. Een andere koerswijziging was er bij het COC in 1994 toen de ILGA – met het COC als lid dat een compromis voorstond – pedogroepen zoals Martijn er definitief uitgooide. De ILGA ging onder druk van VS en regering-Clinton door de knieën. In 2001 was Martijn niet meer welkom op de Roze Zaterdag. De Nederlandse Politie Bond (NPB) dreigde zich terug te trekken als de vereniging meedeed en de homo's kozen voor politie en tegen pedo's (*Gay Krant* 7-7-2001). In een vijandiger klimaat publiceerde Brongersma zijn tweedelige hoofdwerk *Jongensliefde: Seks en erotiek tussen jongens en mannen* (1987/1993), eerder als *Loving Boys* verschenen (1986/1990). Dat waren geleerde maar intussen ouderwetse studies.

Wetswijziging

Ondanks een klimaat dat aan het veranderen was, vond er in 1991 op het gebied van ontucht met jongeren onder de 16 jaar een opmerkelijke wetswijziging plaats: artikel 247 werd een klachtdelict. Vervolging van seksuele handelingen met een jongere tussen 12 en 16 jaar kon in het vervolg alleen op klacht van kind, ouders en kinderbescherming plaatsvinden. CDA'er Hirsch Ballin was de verantwoordelijke minister in een rechts-liberaal kabinet dat meer wijzigingen doorvoerde in de wet. Zo werd verkrachting in artikel 242 ruimer omschreven – van vleselijke gemeenschap met een vrouw naar een sekseneutraal seksueel binnendringen – en strafbaar gesteld binnen het huwelijk. De invoering van de klachtmogelijkheid was het resultaat van een opmerkelijke correctie. Vleselijke gemeenschap met 12- tot 16-jarige meisjes in artikel 245 was een klachtdelict geweest zodat de traditionele uitweg van een huwelijk tussen dader en slachtoffer bleef bestaan, maar bij ontucht met jongeren in artikel 247 was dat niet het geval. Die ongelijkheid verdween bij de parlementaire behandeling en in beide gevallen werd het een klachtdelict. Ook in artikel 245 werd vleselijke gemeenschap met een meisje ruimer en sekseneutraal omschreven als seksueel binnendringen (Schuijer 1993; Moerings en Swier 1997). Ontucht met jongeren bleef slechts kort een klachtdelict. In 2002 werd dit vereiste weer afgevoerd en kon bijna niemand zich meer voorstellen dat zulke seks toegestaan was geweest.

Dit artikel van Boom Lemma Tijdschriften is gemaakt voor Universiteit van Amsterdam

De affaire-Dutroux en de gevolgen

Vanaf eind jaren negentig werd demonisering de norm. Politiek en politie leerden hun lessen snel. De definitieve omslag in meningen over pedofilie kwam in 1996 met de Belgische Dutroux-affaire en het congres over seksueel kindermisbruik en sekstoerisme in Stockholm. De thema's stonden nu definitief op de politieke agenda. Brongersma verscheen op 23 september van dat jaar in *Buitenhof* maar de verzoenende toon van de jaren zeventig was helemaal weg. Aangezwengeld door organisaties als het katholieke Terre des Hommes en Childright Worldwide werd de lens gericht op kindermisbruik in de prostitutie en veel minder elders in de economie waar het aanzienlijk meer voorkomt – sekswerk werd een ernstiger kwaad gevonden en was een betere tranentrekker. Genoemde organisaties overdreven cijfers over kinderen in de seksindustrie systematisch. Zo kwamen ze in 1998 met een schatting dat in Amsterdam negenhonderd jongensprostitués onder de 16 werkzaam zouden zijn – een hoger aantal dan enig onderzoeker had geschat voor de totale groep (Gurp en Timman 1998; Hekma 2000 schatte hooguit duizend beroepsprostitués vooral boven de 16 voor heel Nederland). De *Panorama* startte een haatcampagne tegen kinderporno en pedofilie en EO, *Telegraaf* en *Penthouse* volgden in haar voetspoor. De populaire reisgids *Spartacus Gay Guide* (die de weg zou wijzen naar jongensprostitutie en dus kindermisbruik), homobordelen in Rotterdam, boekhandel Vrolijk in Amsterdam, Brongersma en Sandfort kwamen onder vuur te liggen en er vlogen stenen door ramen (Spaink 1998). Na de vrijwillige dood van Brongersma in 1998 ontstonden twee debatten – over zijn euthanasie die geen betrekking had op onnodig fysiek maar op ernstig psychisch lijden door zulke haatcampagnes en over zijn collectie die na zijn dood in beslag werd genomen. De zedenpolitie wilde zijn kinderporno vernietigen maar zover is het niet gekomen. Paul Schnabel schreef met Walter Everaerd een rapport over de vraag of die collectie een wetenschappelijk karakter had en daarom bewaard diende te worden. Volgens hen was dat niet het geval en verdiende de verzameling geen bescherming van de wet. Andere deskundigen hadden het tegenovergestelde geconstateerd en uiteindelijk werd er een compromis gevonden. Het grootste deel van de collectie bleef gespaard vanwege het belang van dit archief voor wetenschappelijk onderzoek.

Schnabel (1999) schreef naar aanleiding van de inbeslagname van 'kinderporno' op de foto-expositie *Attack!* van het Holland Festival over dat thema en pedofilie in de *NRC*. Volgens hem was het onvoorstelbaar geworden dat Freud en Kinsey zo weinig morele bedenkingen hadden tegen seksuele contacten met kinderen. Maar nu waren we ons bewust geworden van de bezwaren die daartegen bestonden en de gevolgen die zulke ontucht had, zoals uit het werk van Nel Draijer bleek (dat niet ging over pedofilie maar seks met verwanten). Het was 'een flagrante schending van de integriteit van het kind en [...] een minachting voor het kind als autonoom persoon'. Als het kind wel zelfstandig koos voor seks, mocht de oudere daar niet op ingaan omdat het altijd misbruik was. Hij schoof het thema pedofilie op de schroothoop van de geschiedenis en ook kinderporno kon volgens hem niet meer. Zijn uitgangspunt was vrijheid van seksueel contact op voorwaarde dat het democratisch, egalitair, gelijkwaardig en symmetrisch was en 'door gelijke en

Dit artikel van Boom Lemma Tijdschriften is gemaakt voor Universiteit van Amsterdam

maatschappelijk op elkaar gelijkende partners in blijvende vrijheid' werd aangegaan (zie Hekma 2006 over de opkomst van deze seksuele gelijkheidsmoraal). In een tijd van roep om meer wetten waar hij zelf actief aan bijdroeg, hield hij nog vast aan het idee dat we gingen van een verbods- naar een vormgevingsmoraal. Gek genoeg steunde hij verbieden en rekte dat zelfs op door niet alleen het bezit van maar ook het kijken naar kinderporno als misbruik te beschouwen – tien jaar later inderdaad strafbaar gesteld. Overigens oordeelde de rechtbank in dit bewuste geval dat het geen kinderporno betrof – volgens oud-minister Sorgdrager (2003) speelde een rol dat het om het prestigieuze Holland Festival ging en de foto van een blote vader was, met een erectie en op zijn arm een naakt zoontje, gemaakt door de moeder – moederschap betekende onschuld.
Frits Abrahams bezocht in 1998 een bijeenkomst over pedofilie in de Pauluskerk van dominee Visser – een actief verdediger van pedofielen. Hij schreef er in zijn NRC-column over alsof dit het sluitstuk was van een begripsvolle discussie over pedofilie. Positieve geluiden zouden inderdaad steeds meer gesmoord worden. In 1999 kwam GroenLinks-senator en homoactivist Bob van Schijndel onder vuur omdat hij in stichting World Gay Center zat met twee mannen die veroordeeld waren vanwege handel in kinderporno (*Parool* 9-10-1999; *Nieuwe Revu* 13-10-1999). Hij trok zich schielijk terug uit de stichting en net als andere GroenLinksers uit het debat. In 2000 verdedigden ze pedo's nog maar dat is in de loop der jaren geheel omgeslagen en tegenwoordig doet de partij volop mee aan het tegengeluid. In alle partijen is er een roep om hardere maatregelen: bij CDA, VVD, SP, PvdA, GL en PVV. Populist Henk Bres begon een volkspetitie om Martijn te doen verbieden. Vooral onder Hirsch Ballin (2007-2010) zijn veel nieuwe maatregelen ingevoerd zoals strengere straffen, uitbreiding van politiecapaciteit, een ruimere omschrijving van verboden handelingen, virtuele kinderporno strafbaar. Veroordeelde pedofielen mogen niet reizen naar landen die bekendstaan om kinderprostitutie en kunnen gevolgd worden tot acht jaar nadat ze uit de gevangenis zijn ontslagen. De website www.ondergoedregel.nl geeft aan dat het volwassenen en ook jongeren zelf verboden is om kinderen onder de 16 jaar te betasten op plekken waar ondergoed hoort te zitten. Een seksistische en volgens Heleen Crul (*NRC* 30-12-2011) onzalige regel want hoe kun je kinderen opvoeden zonder hen daar aan te raken? Het was 25 jaar geleden alleen verboden kinderporno te produceren en te verhandelen maar nu is bezit ervan en zelfs ernaar kijken strafbaar. Wat als seksueel wordt gezien is verruimd en elk naakt kind is porno. Kunstuitingen zijn van dit verbod niet uitgezonderd. Leeftijdsgrenzen zijn omhooggeschoten: in 2002 voor vrijwillige seks van 12 naar 16 en voor betaalde seks van 16 naar 18 en binnenkort mogelijk naar 21 jaar. Kinderen worden steeds vroeger seksueel actief maar seksuele zelfbepaling komt steeds later.

Het pedofiele geluid verstomd

Tegelijk werden kritische geluiden nauwelijks gehoord. De bekende antipsychiater Frank van Ree schreef *Pedofilie, een controversiële kwestie* (2001). In die jaren was het geen echte controverse meer. Al dan niet veroordeelde pedofielen werden

Dit artikel van Boom Lemma Tijdschriften is gemaakt voor Universiteit van Amsterdam

belaagd en vermoord zonder dat het veel rumoer veroorzaakte (*AD* 20-9-2003, 29-11-2010 en 31-8-2012). In 2006 was de oprichting van 'pedopartij' Partij voor Naastenliefde, Vrijheid en Diversiteit bedoeld om het tij te keren. Het initiatief kwam van bestuurders van de vereniging Martijn die met een breed politiek programma sympathie hoopten te herwinnen (Uittenbogaard en De Jonge 2009). Het ging precies omgekeerd. Bij *Pauw en Witteman* was de enige vraag die de ervaren interviewers hun stelden of de heren bestuurders ooit seks met minderjarigen hadden gehad. Ze werden letterlijk in de hoek gezet en daar kwamen ze niet meer uit. De partij hieven ze in 2010 op en de rechtbank verbood de vereniging in 2012. Het ene bestuurslid mocht niet verder studeren omdat hij als pedagoog zijn handen vast niet van kinderen af kon houden en een tweede werd wegens het bezit van kinderporno veroordeeld. Nummer drie verhuisde van Leiden naar Hengelo, en waren zijn ruiten al in Leiden vele malen ingegooid, in Hengelo waren er demonstraties voor zijn deur en de eis van de buurt dat hij zou verkassen. Met de Bossche zwemleraar Benno L. kwam er in 2009 voor de verandering een grote heteropedozaak in de openbaarheid. De opschudding werd nogmaals versterkt door de opwinding over 'pedofiele priesters', opnieuw voornamelijk mannen met jongens. Het thema is van alle tijden en speelde wereldwijd op, in Nederland in 2009 door publicaties van *NRC* en *Wereldomroep*. Uiteindelijk leidde dit tot een boek van NRC-journalist Joep Dohmen (2011) en tot het rapport Deetman (2012), steeds met veel publiciteit en veel mannen die levenslang leden onder het misbruik. Onder dat laatste viel volgens sommigen ook het voyeurisme van bisschop Gijsen die zou hebben staan kijken hoe een jongen masturbeerde. Dat de problemen ontstaan konden zijn omdat de mannen vreesden dat ze aan de contacten een homovoorkeur konden overhouden, bleef onbesproken – niet homoseksueel door verleiding, maar lijden aan misbruik door homofobie? In december 2010 kwam een nieuw hoogtepunt in de discussie met de zaak van Robert M. die ontucht had gepleegd met heel jonge kinderen. Een paar dagen beheerste hij de media en kwamen opeens ook andere zaken in het nieuws zoals van een Haarlemse en een Nijmeegse voetbaltrainer en van kinderpornozaken in Drenthe en Noord-Holland. In Westkapelle, waar een oudere man seks met een honderdtal jongens had gehad, vond niet iedereen dat even erg. Veel dorpelingen reageerden met schouderophalen en weinig slachtoffers deden aangifte, hetgeen de media weer verbaasde (*NRC* 1-3-2012 en 5-5-2012).

De demonisering van pedofilie is zo enorm dat sommige mensen – soms zelfs de aanstokers van de morele paniek – zich afvragen of we niet te ver zijn doorgeschoten. Het gebiedsverbod voor veroordeelde Sytze van der V., die niet terug mocht naar zijn woonplaats Eindhoven en vervolgens drie jaar als nomade leefde, roept de vraag op of een pedofiel nog in Nederland kan leven buiten de gevangenis (*NRC* 27-9-2010). De Engelse sociologe Sarah Goode (2010), die zelf geen voorstander is van pedoseks, merkte op dat pedofielen geen monsters zijn maar gewoon een buurman of familielid. Ze leven in ons midden. De reclassering nam een Canadees model over dat pedofielen die uit de gevangenis komen begeleiding krijgen van een groep vrijwilligers die hen in de samenleving op weg helpt en afhoudt van seks met kinderen (*de Volkskrant* 23-7-2011). Roderik Muit zette een website roderik.muit.nl op en organiseert groepen waar mensen samen over hun

Dit artikel van Boom Lemma Tijdschriften is gemaakt voor Universiteit van Amsterdam

pedofiele gevoelens spreken met de bedoeling dat ze zich niet vergrijpen aan jongeren onder de 16. Hij is voor een vroege *coming out* van pedofielen zodat ze zorg krijgen voordat ze in de gevangenis geraken.

Op- en neergang van een vraagstuk

Mijn vraag betrof de *Werdegang* van pedofilie in Nederland. Voor 1960 werd het doodgezwegen, het woord was onbekend en pedoseksuele handelingen werden nooit voluit geaccepteerd. In de jaren zeventig, in de naweeën van de seksuele revolutie, werd er een korte tijd minder moeilijk over gedaan. Na 1980 zette de neergang weer in met verschillende mediahypes zoals Oude Pekela, de affaire-Dutroux, de 'pedopartij' en de zaak Robert M. De vereniging Martijn werd verboden en vervolgens weer toegelaten. Het is volgens verschillende kamerleden ondenkbaar dat zo'n organisatie kan bestaan en de vrijheid heeft om 'kindermisbruik' te verdedigen. De algemene stemming in politiek, pers en samenleving is nu dat een 'pedoclub gruwelijk is', zoals de *NRC* (3-4-13) het eerste deel van de uitspraak van het Hof samenvatte – maar Martijn hoefde niet verboden te worden vanwege de veerkracht van de samenleving.

Waarom demonisering? Oude en nieuwe opvattingen over pedofilie vergeleken

Uit de besproken literatuur komen de volgende opvattingen rond pedofilie naar voren, die ik hier zal contrasteren met hedendaagse standpunten. Op vier punten was er een radicale omslag in de kijk op seksuele contacten met en van minderjarigen. Die ommekeer leidde tot demonisering van pedofilie.
In de *eerste* plaats veranderden de meningen over seksualiteit tussen kinderen en volwassenen. Uit studies gedaan in de nadagen van de seksuele revolutie zoals van Sandfort (1987) kwam naar voren dat seksuele contacten van kinderen met volwassenen niet schadelijk zijn, zeker als er geen sprake is van dwang of een machtsverhouding zoals in het gezin en als die jongeren weten wat ze doen. Meta-onderzoek bevestigde deze resultaten later (Rind et al. 1998). Het waren juist de negatieve reacties van de omgeving zoals van ouders en politie die schade creëerden, oordeelde men indertijd en dat vonden zelfs agenten. Tegenwoordig is de algemene opinie dat alle fysieke contacten van en met jongeren onder de 16 jaar op zich en per definitie nadelig zijn, zoals blijkt uit de ondergoedregel.
Een *tweede* verandering betrof het idee van seksuele zelfbepaling. Het ideaal van de seksuele revolutie was autonomie en dat gold niet alleen voor vrouwen en homo's maar ook voor kinderen. Abspoel (1983) geloofde erin en anderen benadrukten dat de staat in zulke zaken geen zedenmeester moest zijn. Instellingen als ouderschap, kerk, psychiatrie, school stonden de mondigheid van jongeren en kinderen in de weg en daar moest een eind aan komen. Pedofielen konden bij de ontwikkeling van eigen verantwoordelijkheid en seksuele voorlichting juist een positieve rol spelen: in bed en daarbuiten. Tegenwoordig ziet men kinderen niet alleen als onmondig maar doet men ook moeite dat zo te houden. Het gevolg was

Dit artikel van Boom Lemma Tijdschriften is gemaakt voor Universiteit van Amsterdam

een leeftijdgrens die op en neer ging van 21 en 16 naar 12 en terug naar 16 jaar. In een steeds meer afgeschermde wereld moeten kinderen behoed worden tegen seksuele 'gevaren'. Seksualiteit van jeugdigen is niet meegegaan in de strijd voor mensenrechten, hooguit in termen van bescherming en risicomijding. Jongeren krijgen geen erkenning als autonome wezens en wel het minst in hun seksualiteit. Maakten feministes zich indertijd druk om seksueel misbruik van meisjes door verwanten, de zorg heeft zich verplaatst naar het zeldzamer 'stranger-danger', van een veilige binnenwereld naar een boze buitenwereld.

Ten *derde* was de seksuele revolutie een generatiestrijd waarbij ouders tegenover kinderen stonden. De autoriteit van kerk, politiek en wetenschap ondervond harde kritiek van een jonge generatie en dat gold ook voor ouderschap, gezin en huwelijk. De verhoudingen werden omgekeerd en daardoor ontstond er ruimte voor sociale en seksuele alternatieven zoals communes, ongehuwd samenwonen of pedofilie. Tegenwoordig gaat disciplinering van kinderen niet meer met harde maar met zachte hand. Gezagsoefening is effectiever geworden met inzet van emotie en empathie. Overheidssteun voor gezinnen bij de opvoeding is toegenomen met sociale, financiële en juridische middelen. Door vermindering van het kindertal, waardevermeerdering van kinderen voor ouders en grotere betrokkenheid van het gezin op zichzelf en niet op andere verbanden zoals familie en buurt zijn verhoudingen binnen het gezin intensiever geworden en is afhankelijkheid daarbinnen groter geworden: een incestueus broeinest in de woorden van Foucault (1976: 143). Bij zelfbepaling van kinderen trekken ouders in het poldermodel aan de touwtjes.

Het *vierde* punt betreft het gelijkheidsideaal. Heel lang was de norm voor seksuele relaties ongelijkheid zoals tussen man en vrouw, maar dat sloeg met de seksuele revolutie radicaal om. In die zin was pedofilie een anomalie: een resultaat van grotere vrijheid maar tegelijk in strijd met het nieuwe gelijkheidsideaal. Wat Schnabel (1999) met zo veel woorden zei over seksuele vrijheid – alleen geldig in gelijkwaardige, symmetrische, democratische, gelijke relaties – was niet de norm maar werd een dwingend ideaal. Pedofilie is niet het enige slachtoffer van deze omslag: ook traditionele heteroseksualiteit, prostitutie, bestialiteit of sadomasochisme lopen het risico op dit nieuwe ideaal te stranden.

Nabeschouwing: seksueel burgerschap voor jongeren

Het was evident voor de adepten van de seksuele revolutie dat zestienminners seks hadden met zichzelf, elkaar en ouderen. Kinderen zijn nieuwsgierig, gaan zoeken en vinden. Voorbereiden op hun seksueel burgerschap lijkt beter dan hen onschuldig houden en hun dingen als minderjarigen verbieden die de meeste meerderjarigen begeren en nastrevenswaard vinden. Een algemeen verbod op seksuele contacten met een hoge leeftijdsgrens zoals we die nu hanteren werkt averechts. Vervolging van misbruik – misschien moeilijk vast te stellen – is urgenter dan van vrijwillige seks tussen mondige mensen, al dan niet 'minderjarig'. Jongeren worden steeds eerder bekend met seksualiteit – door media, internet, vroegere rijpheid. De kwestie van pedofilie, net als die van 'overseksualisering', legt de

Dit artikel van Boom Lemma Tijdschriften is gemaakt voor Universiteit van Amsterdam

vinger op een pijnlijke plek: westerse samenlevingen weten niet hoe met seksualiteit van kinderen om te gaan en blijven hameren op onschuld. Met blinde ijver worden veronderstelde risico's opgeruimd, terwijl de betreffende maatregelen het gevaar niet bedwingen en erotisch plezier niet bevorderen. Bescherming tegen seks wint het van seksuele zelfbepaling.

Veel jongeren weten heel goed wat ze willen en kunnen dat bepalen ook voor hun zestiende. Hier ligt een taak voor opvoeders om hen te begeleiden en voor te bereiden. De overheid kan via het onderwijs seksuele kennis en erotisch zelfbewustzijn door seksuele burgerschapslessen bevorderen – goed voor jeugdigen en voor hun toekomstige publieke relaties. Dit gebeurt te weinig en dat roept een andere schuldvraag op. In plaats van seksuele zelfbepaling is voor jongeren de nadruk komen te liggen op bescherming tegen seksuele wensen van henzelf of derden.

Gelijkheid is misschien goed voor de politiek – mensen zijn gelijkwaardig – maar niet voor seksualiteit. De meeste relaties zijn, anders dan Schnabel (1999) poneert, ongelijk en niet democratisch of symmetrisch – in termen van gender (heteroseksualiteit), leeftijd, ras, klasse, opleiding of schoonheid. Ongelijkheid bij seksuele contacten is de regel, kan juist opwindend zijn zoals in BDSM en is meestal gebaseerd op gelijkwaardigheid. Het gelijkheidsideaal botst met die andere norm van seksuele diversiteit: waarom zou gelijkheid ethisch aanvaardbaarder zijn dan ongelijkheid bij seks?

Gelijkwaardigheid bestaat zeker niet tussen opvoeders en kinderen. Dat vindt vrijwel niemand problematisch terwijl daar door machtsverschil, privacy en afscherming gevaren loeren – geweld, misbruik, indoctrinatie, onvrijheid. Ouders hebben plichten jegens maar ook exclusieve rechten op hun kinderen – zeker met seksuele vorming. Dit creëert problemen omdat opvoeders gender en seksuele normen aan hun kinderen opleggen en ze ver houden van vreemden die er anders over mochten denken. Dat geldt zeker voor jongeren die niet-normatief gedrag op deze terreinen vertonen. Relaties met derden zullen vaak gelijkwaardiger zijn dan die met ouders omdat kinderen daarin over meer machtsmiddelen beschikken. Een ander misverstand is dat opvoeders altijd goede bedoelingen hebben en pedofielen slechte. Het lijkt gewenst kinderrechten op te tuigen voorbij de voorstelling dat jongeren beschermd moeten worden tegen seks. Ouders spelen een centrale rol bij de instandhouding van heteronormen. Morele paniek rond pedofilie hoort daarbij. Sinds de seksuele revolutie is de positie van ouders en heteroseksualiteit versterkt. Het gezin wordt anders dan vroeger beschouwd als een veilige haven in een harteloze wereld. Vanuit die visie belichaamt de pedofiel het ultieme seksuele gevaar. Hij brengt heteronormen van paarvorming, monogamie, doorsneeseks, voortplanting en leeftijdshiërarchieën in gevaar en markeert de disproportionele macht die aan ouders is toebedeeld. Hij is zondebok van een pervers systeem dat seksueel liberalisme preekt maar angst voor seks belichaamt. Het belooft weinig goeds voor jongeren.

Dit artikel van Boom Lemma Tijdschriften is gemaakt voor Universiteit van Amsterdam

Literatuur

Abspoel, J.J. (1983) Wenselijkheid en nut van strafbaarstelling van niet gewelddadige sexuele handelingen. In: Nederlands Gesprek Centrum, *Zedelijkheidswetgeving in de branding*. Baarn: Bosch & Keuning, 39-45.

Bernard, F. (1974) *Pedofilie*. Bussum: Aquarius.

Bernard, F. et al. (red.) (1972) *Sex met kinderen*. Den Haag: NVSH.

Brongersma, E. (1960, onder pseudoniem O. Brunoz) *Pedofilie*. Amsterdam: COC.

Deetman, W. et al. (2011) *Seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke Kerk*. Amsterdam: Balans.

Dohmen, J. (2010) *Vrome zondaars: Misbruik in de Rooms-Katholieke Kerk*. Rotterdam: NRC Boeken.

Draijer, N. (1988) *Een lege plek in mijn geheugen*. Den Haag: Ministerie van Sociale Zaken.

Foucault, M. (1976) *Histoire de la sexualité 1: La volonté de savoir*. Parijs: Gallimard.

Füss, B. en G. Goslinga (red.) (1977) *... en me vriendje houdt van mij: 23 verhalen uit het leven gegrepen*. Den Haag: NVSH.

Geraci, J. (1990) The Enclave Press. *Paidika. The Journal of Paedophilia*, 2(2): 50-54.

Goode, S.D. (2010) *Understanding and Addressing Adult Sexual Attraction to Children*. Abingdon: Routledge.

Graupner, H. (1999) Love versus Abuse. Crossgenerational Sexual Relations of Minors: A Gay Rights Issue? *Journal of Homosexuality*, 37(4): 23-56.

Gurp, L. van en S. Timman (1998). *Kinderporno en kinderprostitutie in Nederland*. Utrecht: ChildRight-Transact.

Hekma, G. (2000) Van pseudo's, vlinders, gelegenheidshoeren en professionals: Het instabiele beroep van hoerenjongen. In: *Gay 2001*. Amsterdam: Vassaluci, 334-349.

Hekma, G. (2006) Het erotische gelijkheidsideaal: Seksueel verlangen en sociaal onderscheid. In: C. Brinkgreve en R. van Daalen (red.) *Over gelijkheid en verschil*. Amsterdam: Het Spinhuis, 73-82.

Hekma, G. en A. Giami (eds.) (2014) *Sexual Revolution*. Houndmills: Palgrave.

Hekma, G. en T. van der Meer (red.) (2011) *'Bewaar me voor de waanzin van het recht': Homoseksualiteit en strafrecht in Nederland*. Amsterdam: AMB.

Israëls, H. (2001) *Heilige verontwaardiging: Een onderzoek naar de feministische visie op incest*. Amsterdam: Contact.

Kleijwegt, M. (2011) *Terug naar Oude Pekela*. Amsterdam: Balans.

Melai, A.L. (1980) *Eindrapport van de adviescommissie zedelijkheidswetgeving*. 's Gravenhage: Staatsdrukkerij.

Moerings, M. en B. Swier (1997) *Recht rond zedendelicten: Handboek voor de (juridische) hulpverlening*. Alphen aan den Rijn: Samson.

Möller, M. (1983) *Pedofiele relaties*. Deventer: Van Loghum Slaterus.

Nationaal Centrum voor Geestelijke Volksgezondheid (1976) *Pedofilie en samenleving*. Utrecht: NCGV.

Nederlands Gesprek Centrum (1983) *Zedelijkheidswetgeving in de branding*. Baarn: Bosch & Keuning.

Ree, F. van (2001) *Pedofillie, een controversiële kwestie*: *Analyse van een maatschappelijk vraagstuk*. Lisse: Swets & Zeitlinger.

Rietman, W. (red.) (1970) *De kinderverleider*. Apeldoorn: Semper Agendo.

Rind, B., P. Tromovitch en R. Bauserman (1998) A Meta-Analytic Examination of Assumed Properties of Child Sexual Abuse Using College Samples. *Psychological Bulletin*, 124(1): 22-53.

Rossen, B. (1989) *Zedenangst: Het verhaal van Oude Pekela*. Lisse: Swets & Zeitlinger.

Dit artikel van Boom Lemma Tijdschriften is gemaakt voor Universiteit van Amsterdam

Rouweler-Wuts, L. (1976) *Pedofielen, in contact of conflict met de samenleving?* Deventer: Van Loghum Slaterus.
Sandfort, T. (1987) Pedophilia and the Gay Movement. *Journal of Homosexuality* 13(2/3): 89-110.
Sandfort, T. (1988) *Het belang van de ervaring*. Utrecht: Homostudies.
Sax, M. en J. Deckwitz (red.) (1992) *Op een oude fiets moet je het leren: Erotische en seksuele relaties tussen vrouwen en jonge meisjes en jongens*. Amsterdam: Schorer.
Schnabel, P. (1999, 19 juni) De fotograaf is niet onschuldig. *NRC Handelsblad*.
Schuijer, J. (1993) The Netherlands Changes Its Age of Consent Law. *Paidika. The Journal of Paedophilia*, 3(1): 13-17.
Sengers, W.J. (1968) *Gewoon hetzelfde? Een visie op de vragen rond de homofilie*. Bussum: Brand.
Sengers, W.J. (1969) *Homoseksualiteit als klacht: een psychiatrische studie*. Bussum: Brand.
Sengers, W.J. (1970) Pedofilie. In: D. Zeldenrust et al., *Gewoon bijzonder*. Den Haag: Mouton/Humanitas, 39-56.
Sorgdrager, W. (2003) *Zonde, zeden en strafrecht*. Breda: De Geus.
Spaink, K. (1998) *m/v. doorhalen wat niet van toepassing is*. Amsterdam: Nijgh & Van Ditmar.
Swiebel, J. (2011) Cultuurpatronen: Een persoonlijke herinnering. In: G. Hekma en T. van der Meer (red.) *'Bewaar me voor de waanzin van het recht': Homoseksualiteit en strafrecht in Nederland*. Amsterdam: AMB, 205-216.
Uittenbogaard, M. en N. de Jonge (2009) *De rede in het nauw*. z.p.: PNVD.
Vliet, R. van der (1990) De opkomst van het seksuele moratorium. *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift*, 17(2): 51-68.
Zeegers, M. (1967) *Ontucht in Nederland*. 's Gravenhage: NVSH.
Zwerus, G. et al. (1977) *Congresbundel Pedofilie en samenleving*. Den Haag: NVSH-LWP.